

6. Coleman F. The Decline and Fall of the Soviet Empire: Forty Years that Shook the World, from Stalin to Yeltsin. – New York, 1996.
7. Hewett Ed. A. Reforming the Soviet Economy: Equality versus Efficiency. – Washington, 1988.
8. Kotkin S. Armageddon Averted: The Soviet Collapse, 1970–2000. – New York, 2001.
9. Levine H. S. Possible Causes of the Deterioration of Soviet Productivity in the Period 1976–1980 // Soviet Economy in the 1980's: Problems and Prospects. – P. 1. – Washington, 1983. – P. 155–168.
10. Malia M. The Soviet Tragedy: A History of Socialism in Russia, 1917–1991. – New York, 1994.
11. Ofer G. Soviet Economic Growth: 1928–1985 // Journal of Economic Literature. – 1987. – Vol. 25, No. 4. – P. 1767–1833.
12. Schroeder G. E. The Slowdown in Soviet Industry, 1976–1982 // Soviet Economy. – 1985. – Vol. 1. – P. 42–74.

Ірина Мякінченко

(м. Житомир)

ЗМІНА КОНФЕСІЙНОЇ ПРИНАЛЕЖНОСТІ РЕЛІГІЙНИХ ГРОМАД ЯК ТЕНДЕНЦІЯ СУЧАСНИХ МІЖКОНФЕСІЙНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Тенденція, яка отримала поширення в останні роки, – перехід релігійних громад до складу інших конфесій. Якщо раніше поодинокі випадки переходу релігійних громад переважно відбувалися через суб'єктивні, персональні причини, наприклад, через непорозуміння між священиком та вищим духовенством (хоча існують випадки зміни релігійної конфесії лише самим священиком [8]), то в останні роки ця тенденція, по суті, зумовлена цивілізаційним і світоглядним підґрунтям [3]. Зокрема, у зв'язку з невизначеною позицією УПЦ МП щодо подій Революції гідності, а згодом і щодо російської військової агресії в Україні від 2014 р. почалися епізодичні переходи релігійних парафій УПЦ МП до складу УПЦ КП. В останні роки також спостерігаються окремі переходи релігійних громад зі складу УАПЦ до УПЦ КП, з УПЦ МП – до УАПЦ, а також у середовищі протестантських церков.

Проте наявна статистика таких переходів досить суперечлива. Як відзначають деякі джерела, упродовж перших двох років російської агресії зафіксовано від понад 50 [5] до близько 70 [11] випадків переходу громад УПЦ МП до складу УПЦ КП. Однак, відповідно до інформації директора Департаменту у справах релігій та національностей Міністерства культури України А. Юраша, наданої 29 березня 2018 р. для «Релігійно-інформаційної служби України», у цей час прямо перейшло до складу УПЦ КП 39 громад УПЦ МП. Близько 30 релігійних громад упродовж 2015–2016 рр. вийшли зі складу УПЦ МП і зареєстрували нову релігійну організацію (по факту – так само змінили конфесійну приналежність). Також 2 релігійні громади УПЦ МП перейшли до складу УАПЦ. У свою чергу, зі складу УАПЦ на користь УПЦ КП перейшло 100 релігійних

громад. Загалом, за словами А. Юраша, упродовж 2014–2017 рр. конфесійну приналежність змінили 153 православні релігійні громади та 30 протестантських [3]. Як підкреслюють деякі автори, найбільша кількість переходів парафій УПЦ МП до складу УПЦ КП спостерігається довкола Почаївської Лаври, яка перебуває у користуванні УПЦ МП [4].

Релігійні конфесії, серед яких передусім УПЦ МП та УАПЦ, намагаються заборонити переходи власних громад і на рівні внутрішніх статутів, і в судовому порядку. Як приклад: на початку серпня 2018 р. Львівський окружний адмінсуд скасував розпорядження голови Львівської облдержадміністрації про затвердження нового статуту релігійної громади с. Подорожнє Стрийського району про її перехід до складу УПЦ КП [10]. У переважній же більшості випадків зміни конфесійної приналежності релігійних громад стають доконаним фактом.

Між іншим, необхідно також зазначити, що від 2014 р. (не рахуючи анексований Крим та тимчасово окуповані території Донецької і Луганської областей) фактично не спостерігалось переходу релігійних громад до складу УПЦ МП з інших релігійних конфесій. Одна зі спроб такого переходу відбулася 12 січня 2018 р. у м. Коростень Житомирської області. Тоді настоятель храму УПЦ КП ієромонах Ілля (Анатолій Василенко) заявив, що разом із парафією переходить під юрисдикцією УПЦ МП. Однак священика підтримало лише кілька осіб із числа прихожан, тому спроба переходу не увінчалася успіхом. Ієромонах Ілля після такої акції був звільнений з посади настоятеля із заборonoю священослужіння. Новим настоятелем парафії був призначений протоієрей Віталій Ейсмонт [9]. Сам Анатолій Василенко 14 січня 2018 р. у Свято-Покровському храмі Коростеня в присутності митрополита Овруцького і Коростенського Віссаріона «приніс каяття у гріху розколу та повернувся до єдиної канонічної Православної Церкви» [6]. УПЦ МП офіційно повідомила, що священик повернувся до них із «більшістю своїх парафіян» [6]. У свою чергу, УПЦ КП заявила, що «зі священиком до Московського Патріархату перейшла не більшість громади, а меншість у кількості до трьох парафіян» [9].

Усе ж таки, центральним, у тому числі в контексті розвитку міжконфесійних відносин, стало питання переходу релігійних громад зі складу УПЦ МП до складу УПЦ КП. На думку дослідників, зокрема Л. Филипович, важливими для подальшого переходу є події, що відбулися 4 січня 2018 р. у Запоріжжі [7]. Тоді трагічно загиблого напередодні 2-річного хлопчика із Запоріжжя відмовився відспівувати священик УПЦ МП, оскільки дитина була хрещена в церкві УПЦ КП. Згодом митрополит Запорізький і Мелітопольський Лука виправдовував дії священика УПЦ МП, зсилаючись на церковні канони, і, з його слів, якби священик «нарушив канони, мусив би за це нести відповідальність перед Богом» [1].

Конфлікт вийшов за межі, власне, міжконфесійної площини. Він викликав широкий суспільний резонанс у межах усієї країни (акція

«#принеси_ляльку»); перейшов у юридичну площину. Однак, справа так і не дійшла до логічно завершення. А УПЦ МП не змінила свого «канонічного» підходу у питанні ставлення до хрещення іншими релігійними конфесіями та розпочала в Запоріжжі «перехрещення» дітей, раніше охрещених в УПЦ КП. До кінця квітня 2018 р., за інформацією прес-служби Запорізької єпархії УПЦ МП, було «перехрещено» понад 40 дітей [2].

Отже, тенденцією останніх років, яка у тому числі характеризує міжконфесійні відносини в Україні, став перехід релігійних громад до складу інших релігійних конфесій. Тенденція, зумовлена подіями Революції гідності й російською військовою агресією, посилилася мовчазною реакцією УПЦ МП на відповідні суспільно-політичні події. Здебільшого зафіксовані переходи релігійних громад зі складу УПЦ МП до складу УПЦ КП й УАПЦ, з УАПЦ – до УПЦ КП, у середовищі протестантських церков.

Список використаних джерел та літератури

1. Владика Лука підтримав священика у відмові відспівувати малюка // Forpost. – Режим доступу: <http://forpost.media/novosti/metropolit-luka-pohvaliv-svogo-kolegu-za-vidmovu-vidspivuvati-maljuka.html> (25.03.2018).
2. «Если ни священник, ни епископ не испугались общественного гнева, значит это все не просто так» // Украинская Православная Церковь. Запорожская епархия. Официальный сайт. – Режим доступу: <https://hramzp.ua/newsitem/esli-ni-svyashhennik-ni-episkop-ne-ispug> (22.04.2018).
3. Конфесійну приналежність в Україні готові змінювати не лише православні, – Андрій Юраш // Релігійно-інформаційна служба України. – Режим доступу: https://risu.org.ua/ua/index/all_news/confessional/interchurch_relations/70626/ (31.03.2018).
4. Мороз В. Від УПЦ (МП) до УПЦ КП: інтерактивна карта переходів / В. Мороз, Б. Ворон // Релігійно-інформаційна служба України. – Режим доступу: <https://risu.org.ua/ua/index/exclusive/review/61901/> (28.03.2018).
5. Мороз В. Конфлікт за храми між православними в Україні: аналіз досвіду двох років / В. Мороз // Релігійно-інформаційна служба України. – Режим доступу: https://risu.org.ua/ua/index/expert_thought/analytic/62395/ (28.03.2018).
6. На Житомирщині з розколу повернувся священик з паствою // Українська Православна Церква. Синодальний інформаційно-просвітницький відділ УПЦ. – Режим доступу: <http://news.church.ua/2018/01/17/183651/> (30.03.2018).
7. Релігієзнавці вважають, що випадок у Запоріжжі спонукає прихожан УПЦ (МП) перейти до УПЦ-КП // Interfax-Україна. – Режим доступу: <http://ua.interfax.com.ua/news/general/475867.html> (30.03.2018).
8. У Запоріжжі в УПЦ КП «працевлаштували» священика-патріота, що пішов з «московської» церкви через мову // Діло.Запоріжжя. – Режим доступу: <https://zp.depo.ua/ukr/zp/u-zaporizhzhzhi-v-upc-kp-pracevlashtuvali->

svyaschenika-patriota-scho-pishov-z-moskovskoyi-cerkvi-cherez-movu-20180207722545 (31.03.2018).

9. У м. Коростень на Житомирщині відбулася спроба рейдерського захоплення храму представниками Московського Патріархату // Українська Православна Церква Київський Патріархат. – Режим доступу: <https://www.cerkva.info/posts/u-m-korosten-na-zhytomyrshchyni-vidbulasia-sproba-reiderskoho-zakhoplennia-khramu-predstavnykamy-moskovskoho-patriarkhatu> (30.03.2018).
10. УАПЦ через суд скасувала перехід своєї парафії на Стрийщині до УПЦ (КП) // Високий замок. – Режим доступу: <https://wz.lviv.ua/news/375299-uapts-cherez-sud-skasuvala-perekhid-svoiei-parafii-na-stryishchyni-do-uapts-kp> (18.09.2018).
11. УПЦ (Московського патріархату) в час війни України з Росією // Радіо Свобода. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/29039980.html> (20.03.2018).

Наталя Ковпаненко

(м. Київ)

ДО ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ «ЗВОДУ ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ»

Багатотомне енциклопедичне видання «Звід пам'яток історії та культури України» є важливою складовою державної політики у сфері охорони і збереження культурної спадщини. Це один з найбільш фундаментальних національних проєктів в галузі культури, який об'єднав численні державні установи, громадські організації, фахівців у різних галузях науки, великий загаль краєзнавців. Він не тільки активізував пам'яткоохоронну діяльність, але й стимулює відповідні наукові розробки, сприяє популяризації національної історико-культурної спадщини.

В Україні підготовча робота по створенню Зводу розпочалася в 1972 р. з загальної паспортизації пам'яток. Процес підготовки видання широко розгорнувся після ухвали постанови Ради Міністрів Української РСР від 3 вересня 1982 р. «Про заходи по забезпеченню видання томів «Зводу пам'ятників історії та культури народів СРСР по Українській РСР» [1, с.106]. Із здобуттям Україною незалежності відбулися зміни у науковій концепції проєкту, його науково-організаційних формах. Підготовлені рукописи потребували доопрацювання у зв'язку з новими методологічними підходами до класифікації пам'яток, принципів їх відбору та оцінювання. У березні 1992 р. уряд України прийняв спеціальну постанову «Про додаткові заходи щодо забезпечення видання томів «Зводу пам'яток історії та культури України», яка, регулюючи вирішення певних фінансових, матеріально-технічних та організаційних питань, зобов'язувала активізувати роботу над виданням. На жаль, випуск Зводу за рахунок місцевого фінансування, відсутність в нових економічних і політичних умовах загальнодержавної підтримки, негативно позначились на термінах його підготовки та друкування томів. Ситуацію ускладнювали